

1.

A madárijesztő reszketve vacogott a téli éjszakában. 1957 februárját írták itt, a nyugati határszélen, ahol szinte mindig fújt a szél, betakarva szántást-utat, vadat és embert egyaránt. Ezen a télen a megszokottnál is ridegebb volt a táj és egykedvűbbek az emberek. Csendben teltek az ünnepek, s a kertek alatt jött meg az újév is. Pirkadatra egyre gyakrabban lettek friss nyomok a hóban: olykor határozottak, olykor bizonytalanok, de mindig sietősek. Nappali világnál azonban embert, a katonákon kívül nem lehetett látni a tájon.

Hacsak az erdő szélén álló, szél tépázta madárijesztőt nem tekintjük annak, mert bizony több emberség szorult belé, mint azokba, akik mostanában e vidék felett uralkodtak. A madárijesztő – *aki* valamikor fess legény lehetett széles vállaival, amit egy nyakban eltört villanyélből eszkábáltak neki – nemigen zavartatta magát a körülötte zajló világtól.

Öltözéke egy szakadozott fehér ing, egy öreg vasutaszubzony meg egy kikopott ülepű csizmanadrág volt, amire otthon nemhogy a gazda, már a kutya vacca sem tartott igényt, de neki még megfelelt. Így állt bánatosan, a valaha volt búzatábla szélén, amit a határsáv miatt már benőtt a gyepp. Nem érdekelte az idő múlása, nem fájt neki se tél, se nyár. Olykor talán jobb lenne kis időre madárijesztőnek lenni, mint embernek...

Egyetlen barátja, a patakon túli földút mellett álló, vékony keresztben feszülő pléhkrisztus volt. Már az első Nagy Háború idején is előtte vezetett el a két határszéli falut összekötő földút. A madárijesztő, mint megbecsült kollégájára tekintett a pléhkrisztusra, hisz hogyan is tudhatta volna, ki is ő valójában. Hajnalonta irigykedve nézte, hogy míg előtte csak elsietnek, a pléhkrisztus előtt sokszor megállnak az emberek, lehajtott fővel, furcsa mozdulatokat téve. A mozdulat távoli emlékei szerint hasonlatos volt ahhoz, amit kenyérsütéskor a gazdasszony tett, miközben a frissen sült kenyeret felszelte...

Bezzeg a madárijesztőt legfeljebb akasztónak használták. Aggattak rá táskát, kalapot és sálat, kabátot, de még egy kakukkos faliórát is egyszer. Hogyan is tudhatta volna, hogy míg ő, egy sokak által megszenvedett hatalom uralta ország utolsó látványossága itt a határszélen, a pléhkrisztus már a szomszédos Ausztria földjén áll. Aki odáig eljutott, már biztonságban érezhette magát, így megnyugvással vethetett keresztet, visszanézve a távolban árválkodó, röghöz kötött madárijesztőre.

Az utóbbi napokban szokatlanul sok menekülő jött arra számítva, hogy hamarosan lezárják a határt, végérvényesen elzárva a szabadság útját. Most is egy egész teherautónyi csoport érkezett a ködben. Csendben ugráltak le a jármű platójáról, ami jó pénzért egészen a határszélig hozta őket. A sofőr, aki a fuvarral nagy kockázatot vállalt, maga is otthagya az autót. Több menekülőt már nem hoz ide, mert ma hajnalban ő is nyugatnak veszi az irányt.

A kis csapat bukdácsolva haladt a lábszárig érő hóban, némelyikük elesett-lemaradt, de a többiek nem várhattak rájuk, mert a távolból kutyaugatás hallatszott,

ami a járőrök közeledtét jelentette. A csoport a fővárosból érkezhettek, mert látszott rajtuk, hogy jobb módú emberek.

2.

Legutoljára egy irhabundás nő haladt el a madárijesztő előtt nehéz bundájában. Pár másodpercre megpihent, miközben levette magáról a bundát és a madárijesztő vállaira akasztotta, majd megkönnyebbülve indult tovább a pléhkrisztus felé. Most látszott csak, hogy már utolsó heteiben lévő várandós lehet.

Időközben a határőrök is megérkeztek a teherautóhoz, ami magára hagyottan állt, még meleg motorral. Az egyik járőr kinyitotta az ajtaját, s miközben benézett, látta, hogy a slusszkulcsot feledékeny gazdája a műszerfalban hagyta. A járőrök már rég nem voltak szabadságon, s abban reménykedtek, talán ma éjszaka eljön az alkalom, hogy legalább egy jutalom „eltávozt” kiérdemeljenek, ami a határsértők elfogásáért járt. De a menekülők már messze voltak ahhoz, hogy a határ előtt gyalogszerrel utolérjék őket.

Ekkor a parancsnok egy hirtelen ötlettől vezérelve bemászott a vezetőfülkébe, beindította a motort, az autót a menekülők irányába állította, majd felkapcsolta a reflektort, melynek fényénél láthatóvá váltak a bukdácsolva távolodó alakok. Ezután kurta parancsot adott a járőröknek a tüzelésre, akik sorozatlövésre állítva lőttek a határsértők után, de azok csak futottak tovább, kivéve a legutolsó alakot, aki a lövéseket követően a hóba rogyott, így kikerült a fényszórók pászujából.

A szakaszvezető parancsára a határőrök abba hagyták a tüzelést, majd visszafordulva, parancsnokuk elé siettek. Mindketten újoncok voltak, akik még éles helyzetben nem sütötték el fegyvereiket. Egyszerű parasztfiúk Mátészalkáról, a szakaszvezető meg ózdi. Ő már többet próbált, de neki is torkában dobogott a szíve. Nem szívesen adta ki a tűzparancsot, ám ha nem így jár el, hadbírószágon is végezhetne volna. Nem tétovázhattak tovább, így a Csepel fényszórójának pászuját kihasználva indultak el a hóba rogyott alak felé. Mindketten remélték, hogy a határsértő már nem él, mert egyikőjük sem akart egy haldoklóval szembenézni.

Amint a közelébe értek, elemlámpájukkal is rávilágítottak. Az mozdulatlanak tűnt, de azért óvatosan közelítették meg. Amint araszoltak előre, fegyvereiket még mindig a hóban fekvő alakra fogva, torkukban dobogott a szívük. Aztán az elemlámpák fényében hirtelen jól láthatóvá vált mindaz, amitől megkönnyebbültek.

Mert a kabátos alak nem az egyik menekülő volt, hanem a madárijesztő, akire épp az imént akasztotta nehéz irhabundáját a lemaradó fiatalasszony. A bundán lyukakat szakítottak a lövedékek, s az egyik épp derékba törte a gerincéül szolgáló lapátnyelet, de jutott a golyókból a lapátfejre is, átlukasztva azt a jobb szeme sarkánál.

A járőrök sajnálták az elmaradó szabadságot, hát még ha a körletben elterjed, hogy határsértők helyett egy madárijesztőt tettek ártalmatlanná, hosszú ideig gú-

nyolódás tárgyai lesznek. De a jegyzőkönyvet nem hamisíthatták meg, mert a lőszerrel nem tudtak volna elszámolni, így hónapokra fogdába kerültek volna.

3.

A madárijesztőt mégsem hagyták a hóban. Lehámozták róla a bundát, hamarjában összedrótolták, megigazították rajta a vasutaskabátot, és visszaállították a helyére. Aztán követték a nyomokat, míg el nem értek a határig, ahonnan már nem mehettek tovább. Még egy utolsó fénycsóvát villantottak a némán magába forduló pléhkrisztusra, majd visszasiettek a teherautóhoz, és rádión beszóltak az őrre jelentést tenni és segítséget kérni a helyszíneléshez.

Lassan hajnalodni kezdett a bánatos vidéken. Hamarosan megérkezett az őrsparancsnok is egy szakasz járőrrel, akik csatárláncban átfésülték az egész határszakaszt, összegyűjtve a menekülők által hátrahagyott holmikat. Így lett a madárijesztő kabátjából is tárgyi bizonyíték, pedig új öltözékében végre talán nagyobb tekintélye lett volna a környéken.

Késő délelőttre a madárijesztő is megnyugodott. Bár fájdalmat nem érzett, aggodása szinte már emberi volt. Ahogy épen maradt fél szemével átnézett az út túloldalára, a pléhkrisztus eddig magába forduló, majdhogynem érdektelenséget mutató szemében, mintha figyelmet vélt volna felfedezni. A madárijesztőt büszkeség töltötte el, hiszen ha akaratlanul is, ma hajnalban emberéletet mentett ösztövére testével. Nem sajnálta már az elvesztett kabátot sem.

Ha képes lett volna, integetett volna a pléhkrisztusnak, akit sokkal közelebbinek érzett magához, mint eddig bármikor. Eközben az arcán beletörődő fájdalommal nézett át valamikori hazájába. Ha valaki közelebb ment volna hozzá, láthatta volna, hogy mellkasán, a dárdahegy okozta seb helyén egy golyó ütötte luk van, amibe a lövedék is beleragadt, a két szeg ütötte tenyéren pedig apró megszáradt vércseppek, amik vélhetően valamely megsebzett galambból cseppenhettek oda...

Abban az évben hamar megérkezett a tavasz, és a határnak ezen a részén több incidens már nem történt. Aztán nyár elején megint egyenruhások jöttek, akik kerítést, dróthálót és aknazárat telepítettek a madárijesztő és a pléhkrisztus közé. Majd ezután hosszú évekig nem járt erre más, a magukat biztonságban érző vadállatokon kívül, csak nyaranta egyszer a kaszások, meg nagy néha – külön engedéllyel – egy-egy kutató, akik a határszélen háborítatlanul fészkelő madarak életét tanulmányozták.

Mivel feladata már nem volt, a madárijesztőt senki sem javítgatta. Otthagyták szélnek-esőnek-hónak. Amikor egy arra járó vaddisznókonda csigákat keresve feltúrta körülötte a földet, az őszi esőben kidőlt, s egy egész telet a hó alatt töltött. Aztán amikor a rákövetkező tavasszal valakik meggyújtották a környező avart, a tűz belekapott a maradék seprőbe, majd a vasutaskabátba, végül a péklapát mosolya is az enyészete lett. Nem siratta meg senki, talán csak a határ túloldalán álló pléhkrisztus,

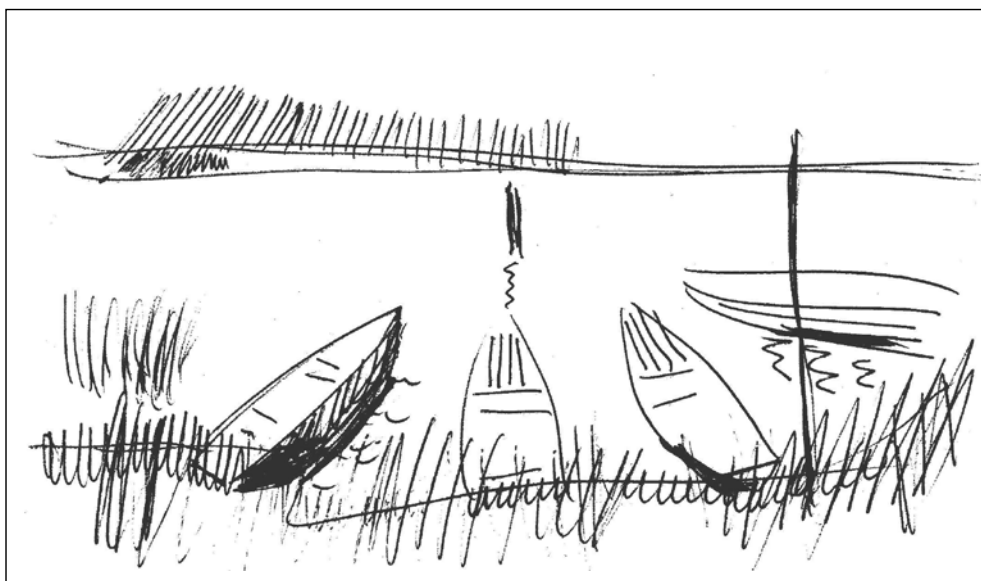
aki azután még évtizedeket állt magányosan az út mellett, melyet már teljesen benőtt a fű. Néhanapján a vasfüggönnyt nyugatról megcsodálni szándékozó kirándulók hoztak ugyan egy-egy csokor virágot a tövéhez, de aztán lassan ők is elmaradtak.

4.

Mígnem egy napon, újra egyenruhások jöttek, akik lebontották a kerítést és kiásták a javarészt már beroszdált aknákat is. Újakat azonban már nem telepítettek. Aztán egy verőfényes délelőttön hatalmas tömeg özönlötte el a völgyet zászlókkal, virágokkal, boldogan nevetgélve, egy teljes napot töltöttek el piknikelve a pléhkrisztussal szembeni réten, épp ott, ahol hajdanán a madárijesztő állt. Ezután gyalogosan hosszú ideig nem járt errefelé senki fia, kaszások helyett is már gépek alakították a tájat. Hatalmas, új traktorok, melyek reggelente nyugatról jöttek át beszántani az árkokat, s megművelni az elhagyatott legelő helyén lévő kukoricatáblát, este pedig visszamentek a határ másik oldalára.

Aztán eltelt egy újabb emberöltő, miközben Európa közepén megszűntek a határok is, és a pléhkrisztus mára többsávos, aszfaltozott út mellett áll, egykedvű beletörődéssel nézve az előtte elhaladókat, elmerengve azon: milyen áldozatot kell hozni ahhoz, hogy egyszer majd a szívek árkait is végleg betemessék...

(A mű a *Mai szívekben 1956 forradalma* című pályázatra érkezett.)

Takács Gyula: Csónakok